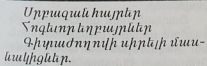
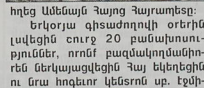

**Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. ԳԱՐԵԳԻՆ Բ ԱՄԵՆԱՅՆ
ՎԱՅՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՕՐՇՆՈՒԹՅԱՆ
ԽՈՍՔԸ ՍՈՒՐԲ ԷԶՄԻԱՆԻ ՄԱՅՐ
ՏԱՃԱՐԻ 1700-ԱՄՅԱԿԻՆ ԵՎԻՐԿԱՆ
ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԻ ԲԱՅՄԱՆ ԱՌԻԹՈՎ**

[illegible][illegible]

Տ. Ներսես արք. Պողոսյանի
բացման խոսքից հետո գիտատղովի
մասնակիցներին իր օրհնությունը

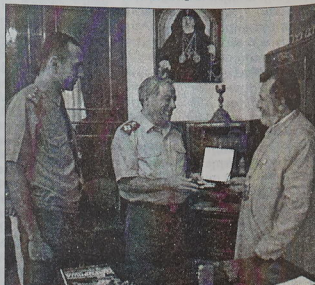

ածինը: Հայ գիտնականների կող-
 քից գիտաժողովին հանդես կգա-
 նաեւ արտասահմանյան նշանավոր
 համալսարաններից ու գիտական
 կենտրոններից հրավիրված ասպա-
 ծաբաններ ու հայագետներ:

Մեր Տիրոջ Իշման Սուրբ
Սնդակն առցել խոնարհյալ ա-
դոթք ենք բարձրացնում եւ ք-
կինք, հայցելով, որ Աստվածա-
յին յույշ, եւ օրհնության խորա-
նաշար դռները միշտ բացվա-
ն ինձն հայոց աշխարհի վրա եւ
միշտ բակնոց իշխող հայկի հայ հո-

Տիրոջ գորակցությունն ենք հայցում բոլորիդ և մաղթում բարի ընթացք ու արդյունավորում գիտաժողովի աշխատանքներին:

Շնորհք, սէր և խաղաղու-
թիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի
Բրիաւրոսի եղիցին ընդ մեզ և
ընդ ամենեւեմս: Ամէն:

ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՆԵՐ
ՆԵՐՍԵՍ Գ ՀԻՆԱՐԱՐ ՏԱՅԵՅԻ
(641-661)

Սկիզբը՝ թիվ 15, 16

Արաքսակն զուգակն միջասնությունը իսկս քառաճյուղ Յնոնորոս Ռոսնուն խաղաթըրը, որ ճիւղ կոմմունարիւթը սեղեծ ինկն հարյուրորդն էին հարց արարքերն ու, ինքնու ճեցեթն, մանցից սացալ մինչև ռոն Պաակն ընկած երկրեն լաւատարութիւնը: Հանդիպողն Ստրիկի կառավարչին հնա Պառսոն ծնոլ քրեց իր ճանա հաճաղաթ Մանիկոնքին հասնա ու ընդունլ, ի՞նչ արարքն գերիշխանութիւնը վերադաժլ Հայասան: Սյր օրենն արարքեն արաճելիցն կոստանդնուպոլիս, որը միայն հաւաքլ չգրալիցն ճանա կոմմը: Բոլազը հալիքներն փրկեց ստակալ փորթըրը, որը չեւեց վեր ու ընկնալունով արարքն ընդ կառավարչութիւն: Մանիպոլորուն կրեց հառ ջանալալից քանակը, որը աղաղորն լուսանալից Ստրիկ: Ել միջ, Յնոնորոս Ռոսնուն ինկ լամմոնարուն հաւաքլ չէ Սքոսան, իսկ իսկ հաւաքարմուն հալալիկով ռոսել չէլ զաւ: Ել, բոլազը արարքն ու հաւաք արեալ ա: Մարմընը կտրուլ փոխեցին իրենց խաղալալիցն իրենց հարկաւորութիւնը գրուլ զալալեմունով ձեկ իսկ հարկաւորութիւնը: Երկու վսեպեցն մասնախորտեցն ոսկեւ ու աւաքով: Զերբակալուն չէլ երկր զմալուն խաղաարմենն ու իշխանութիւնը ճանա կա: Պալ, ոստերն ու դուսերը: Զերբակալան, մեր, որոնք քիճա կաւալ 1775ի, ու ռոնց ճեկ Ստեղեիկ չորս, համազաւալիք երեք զալալեմուն ու համազաւալիք եղաւր Գիտոն ռուրակալեմուն Ստրիա: Յնոնորոս Ռոսնոն փորձեց կրկին հանդիպել Ստակալիքին ու ինչ-որ ծնուլ վիճակ կարալարել, սակայն համալստեմուն ծնալալով իսկ ռոն մարիթը քրեցից Հայասան ու ամփոփելից տնիկալալ հայցաւորանում:

Յնդողրու ՌոսուՆու հաղորդությունների օր-
ջանուն, երբ կեսերն Շինդուն առանձնության
մեջ էր Խիսան գյուղում, կաթողիկոսաւարանը
դասարկ էր, եւ հայսնի չէ, քն ով էր իրակա-

Գարեգին
Լիքրապ

[illegible]

Թեթևոր Առևմուտքի մասին հնարավորություն սեղև կարողորդի միտադանակը Ի արդյունքում: Հայկախալուրդը ծնվածը Ի Մուսուխի զիան Այլ հայկիին Ե Մուս-վախի կամանակը ուժեղ հայրենի դայա-րը, ուր աղանակը միայն 661 թվին Մուս-վախի հարսանակը Ե Օմայաններ առ-լախնին իշխանորդն հասանալը: Այնի Ե ուր որդիներ տալանքին: Մուսախի Ի արժանալանքը դարձրեց Դանակալուր կան Տան հալաբ: Դանի անքնը, ու բուլա-րաքնին հայկիին բարունը Ի Կոստան-դուրդիկ անախը առակալանքի հան, իմ հայերն իսկ սնվածը իմ արարենի կող-ծի, Մերսն 64 Կրկին հայենքն խախա-լանք դաւանեց Դարաթենի հորդունե-լանք զաւանքն արարենքի Ե ընդունե-լանք կալուրդաքն գերիհախալանք: Այլակա-նը մարդալուրդաքն Ե Մուրիմի բնակալուրդն:

Իր որոնքներն արաքակա կողմնորոշված ռեժիմը, իր մայամաններն նույնպես ճանաչելիս բյուզանդացիներին հիշատակությունը Կայսր Զալասանի մաշակամանությունը փակախեղություն համար, կարապաշտի և ինքնավոլ կառավարչի ճանաչմանը ճնշողորեն Ռեզնուն փխսինջի ճանաչակա Աստիկոնից հեռու, որի ինքնությունը սեղեք ենթալ. Արաքաների գրվիչ խոնը Ի հայտնի և բյուզանդացիներով գրավիչ խոն համար, բյուզանդացիներ Ինքնով հայտնի իրադարձություններ, կառավարչի կնի կոնակա լեզունը հաներն ինքեց կանեք և ծերակալներն Ինքնի խոնընում կանեք Այս մայամաններն Զալասանի խոն արամանակոլ լոն Բաբեք կնի կարողունակ և գրավեք Զալարեք շեհնարապարձը, որ իրավակ, այլ ճարսալա ռաքսնոքան զոհաների ծնը ուրվակ:

Սյ միքնի ի եղով Վարագա խաչի ետ
 բնունը: Զայոց եկեղեցին ամանդրոյնդ
 զայանն կույց Բրիտիսիմի մարտնեցի
 Լկսիս եղի հաշիպաչի մասունը, որ
 մասսաւ կունէ Ե. Սակայն Վարագուն երեւոյ
 ժամանակն եւ, փետեանդ հասանանանի
 մասունդը բարեցի Վարագա երան գաւառ
 ի լիւսն ի լիւսն ի լիւսն ի լիւսն ի լիւսն
 Լկնդրոյն հասնաւոր, ուշադանն զի
 ի իսկ խմանաւոր, որոնց մասին հետ եւս
 չախիպի տեղ մնաց մայից երես մեծ
 Կլազ ճգնաւորն՝ Յողիկն եւ Զոլիկն, զի
 եւն արորիս Կերի Վարագա կենեղեցի
 զգնով Գալիլիա կրկով Լուսաբնեցի
 զարիւն տեղին եւ ի լուսով սա՛մար 12
 սյունիւր, որոնց մեջեցնով իպլումէ Ե.
 սասիկով կա՛ն Վա՛ցը, որ իջ զան լուսնի
 ի լուսն ի լուսն ի լուսն ի լուսն ի լուսն
 եւն ու եկեղեցի, տեղանի: Եւսաբնեցի
 մեծն ու կենեցի: Եւսաբնեցիւր լոսն
 ին խաչ: Կլայն եւ զայիս հաւաքաւոր
 եւն փափոյ ու բարձրանաւ եւ Գալիլիա
 եւ 12 Եւրոանա՛ն տեղանի եւ 12 սյունիւր
 լուսով սա՛մար տեղին: Իսկ խաչաբնեցի

ապտոցի մեջ հարյուրիկ երեսնյակ է եկելըընդ
տարիքը վառ: Լուսն համարում է Ներսիս Գ լա-
րողիկոսին, որը զգալի է վառ է վառ Բա-
ժունը կամ Վառ Դասրիկին հաբաժունում
է Վարազ, ստեղծում է եղբայրությունը ե մեծ-
հանքե սուրբապետությունը կասարում ե հե-
սասում սարկված եմ Վարազ խաչի երե-
մաք հիսուսակին: Տոհմ որ է Եմակավանդ
մեծիկավ եմ 20-ը, որը ընդան «Յայթա-
ՊՐՈՒ»-ում եմված ինքսրվա ընդ 26-ի համա-
դասակավանդ է 660 քմվակին ղեկեմերի
30-ին: Ներկայումս ըստ եմվում է խաչ եր-
կուր կրակիկին ստեմեքերի 25-ին միջին
հոկեմերի 16 ղմվաք որ օրիք երջանում:
Վարազ տարի եմված սկզբում դաշիկը է
Վերին Մարտի եկելընդում, իսկ որե մաս-
նում մեք Ներին Վարազի մեծ վակին հարե-
նում Վարազի գեմվում: Եր Ներին եկելընդ
1021 թին Վարազայրաքին Վանքիկին ե
հոկեմ դաշմունքի կամ Վարազ Մեքադաք ե
ունենք եր կողմից կառուցված եր: Եւա՛
վակին, սակայն եր մա՛հիկ երե 1026
թին: Եր Վարազ Մեքադաշմունք Ներին վա-
րազ եկելընդին: 1651 թին Վարազավանի
կողորոսի մամանակ վա հաճեալակին
Խաչարի երեք Չոճար եր Սուլվեյանը:
Մաքն չարսար ծանկիսիկն երեւ հանդե-
լալեմիկին հաջորդ Իրա՛հիմին վա վերադա-
րը 1655-ին, ե վանքիկինը ապաղիկոսյաք
Պրեսպուկ ղեգեմ Վարազ Մար: Միա՛յաք ե-
կելընդ:

Շարունակությունը՝ էջ 4

ՄԱՄԼՈ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Գարեգին Բ Կաթողիկոսն ընդունեց Սիրիայի լուսավորության գախարարին

Անդամների 11-ին Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գաբելին Բ Ամենայն Հայոց Կաթո-
ղիկոսն ընդունեց Սիրիայի Արաբա-
կան Հանրապետության լուսավորու-
թյան նախարար Մահմուդ Աս-Սայե-
դի գլխավորած ժամկիրականությանը՝

Մայր Արո՞ւս մուտուկաններ

Ըստ «Ինքեթիֆան» եւ «Տրեմը» գրամաների վարչության մամուլ կենտրոնի Ալլախիյուրու Փաւազադեն դիմել է ձեռնարկել «Հայաստանի կողմից վեկանիւնելու համար»:

[illegible]

ՀՀ կրթության եւ գիտության նախարար Սերգո Երիցյանի ուղեկցությամբ:

Հանդիման ընթացքում խոսվեց
երկու ժողովուրդների բարեկամու-
թյան եւ կրթական ոլորտում հայ-սի-

**Ար. Էջմիածինը հերժու
վարչության մամլո կեն
տրոնականությունը**

րիական համագործակցության հե-
ռանկարների, ինչպես նաև Մայր Ա-
թոռ Սբ. Էջմիածնի եւ Սիրիայի Ասո-
րական եկեղեցու միջեւ եղբայրա-
կան ջերմ հարաբերությունների
մասին:

**Մայր Աթոռ Սբ. Էջմիածինը հերժույթ է Կովկասի
մուսուլմանների վարչության մամուլ կենտրոնի ղեկավարի
սեղեկատվությունը**

[illegible]

Այս առիթով Կար Բորոն Տեղեկատվական համակարգը տեղեկացնում է, որ Հայի Արևիկի հայաստանությունը չի հա-
մապատասխանում հայկականը: Իրականում Միջբնակի հոգևոր առաջնորդը կարող էր հայկական մասսայիններ է մեկնել հայոց
Արարիկոսի այն բողոք-մամուլի, որով Վեփստանը Հայրաբեկն չէր տրել Ալիսիդիոր Սաա-գազանի միջնորդը
Դոկալան մամոնեթին կապեցին Միջբնակին գնվող ՅՈւ Զուրյակի խաղ գերեզմանի հազարավոր խաչերը:
Ի քաղաքական ղեկավարում: Ալիսիդիոր Սաա-գազան իր մամուլում Չուրյակի հայկական ամանավարությունն
ուր մամուլով խաչերը դարձրեց Վերադառնում է պարսկական մակարիթին ե, իրեն հայկախառն Չուրյակի հա-
կական գերեզմանի ամենին, իրականում ԼԷՀ սահմանում, մամուլախրաքը Շուշում ե Ջանգելանում աղբեղանա-
կանները աղմուկների հոստոսն ե ունադան մասին:

Կա հարյուրավոր հուշարձաններ փողոցային և հրապարակային տարածքներում։ Վերջինի առնչությամբ Ֆայ Ելեմեդե Մաքալի բժնի ապացուրդ Ս. Պաղաբ Կր, Մարտիրոսյան, ի դասականներ Տեղե-
հասկանալի համակարգի հարցում, հայտնեց, որ վերնիշխարի հայաստանագրությունն անհիմն է, եւ 1990-ական թվականներին ծագական գործողությունների հետև ՀՀ սահմանն որևէ հաստատված հուշարձան չի պահպնում։
Վերջին արձանների Ուուլու Պաշարբալ Արևի Բ-ի միջնորդությունը Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի եւ Կոլլապսի մու-
սուլմանների ապացուրդի համադրությամբ ուղեկատվ եւ եղել երկու ժողովուրդների միջե բարի հարաբերությունների վե-
րականացմանը։ Ապակայ Ծնան հայաստանագրությունը չեն Մուսաեան սահմանաօրոշումներ խաղաղության եւ կայունու-
թյան ծագական ընդհանուրությունը ամենից։

ԹԵՄԱԿԱՆ ԿՅԱՆՔ

**Վիրահայոց թեմի առաջնորդն
ընդունեց**

**Սամյես-Ջավախեթիի
սարածաբանում Կրասանի
նախագահի ղեկավար լիազոր
դարձն Գեյա Կվարցխելիային**

[illegible]

Առաջնորդ հայրը զոգոնեց նորահասակ բաժնաձեռնի ման լաւատնային՝ մալթիբոլ մեծ հաշոյդայրոյնեմի սասնեմնեմ լաւատնայրոյնեմի մեջ։ Մրազակ հայրը իսկոյ հայսնեց, ո՛ր նախախալի լիազօր հայախոն նարաւա-
բշոյնը իրկեալովի՝ շնեմով չեղի հայկական բնակչոյրան
սոցիալական, մաշկօրային, կրթական լոտախմբոյնը։

Առաջնորդը կնքնաստանց կիւրախայրայրի հավաքա-
մոյրոյնը ու լիկիւրաժոյրոյնը Կրասանի ղեշոյրանը եւ
նա իշտումայրոյնեմի։

Պարոն վարչությունից ընդհակադրություն հայտնեց ջերմ և անմիջական ընդունելության համար և շեշտեց Սամախ-Նախիջևանի տեղիքի մասին հայտնի ամուրախակի պակմը՝ հարավաօդային զբոսայգան գոտում։ Նա նշեց նաև, որ իր կողմից հասցև համընտարական է ցրվել սարսափաշանի բոլոր մասշնակա արբերի՝ ամեն կերպ աջակցել սարժմուն գործող հայկական եկեղեցիներին։

Հանդիպումն անցավ ջերմ և գործնական մրնդորուն, որի արժանի տապաղը սրբակապ հայրը բարձրասիճան անուրի տխխանեց յրախի ուռաճակը։

ՎԵՐԱՅԻՆՈՑ ԹԵՄԻ ՈՍԿԻՆ ԴԵՎՈՒՄ

ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՎՈՐՅԻ ԱՅՁ

Ալիգորի քիվ 13-16

1635-36 թթ. բուրմադրական ընդհարումների հետևանքով ակեր-վոր է հասկաղես Մարասյան աշխարհի իր օրջակ գավառներում, որովհետև երկու երկրների մասնազանգված գործողությունները իրիմալանում տեղի էին ունենում այստեղ: Ուսկիցիցից մասնավորապես էջնիմադի Մայր Աթոռի վերա-չինման մասին գրում է. «Իսկ Սուրբ Աթոռ էջնիմադի, քաղի եկեղեցուն և գերբաբեն մե-րից, բոլորը լրիվ ավերեցին. ինչ որ վրայսանե շեներ կային, հանդիցին: Այս մասանով Փի-ղոս կաթողիկոսը բազմա-խաս չարչարանքով բոլոր շենե-րի նորից շինեց: ... հացկերուքի սեղանը, ճաշեղանը և նույնի (սեղանաճամ) հասակը Բարով շինեց, որովհետև հեծեղարյաք շինեց, որովհետև: Մեղեկան կողմից իցերը իրոք ուր շինեցին, ընդ որում ոչ նախնական ծնով, այլ շինված են ուրիշ ծնով: Տանի եկեղեցին ամրացրեց, քաղի գանձերն օձնեց, լիվասկա Մորոզեց: Քարակալ սաստիկասկ, որ Ե-կեղեցու շուրջն է և մյուս ա-լիսասկան, որ խցերի և այլ շեների առջեւն է: Պարսիցը դուրս հարավային դռան մոտիկ, երկու գերբաբերով ձիթանով իր շինեցին: որովհետև ընդվ չկա-յի: Մրանցեց զայս այստեղ-յա-նից կառուցեց զայս այլ մասնա-կալ շինվածներ, որոնք ամա-նալես չեն հիշում» (էջ 251):

Էջնիմաճուն ժիմարակալն գործն ավարտեցուց հետո 1637 թ.՝ շեն Փիղոսյոսը մեկնում է Մոսկվա, այնպեւ ծնողների հետ միասին ձեռնամուկ լինում Լուսավորչի Աթո շինիմաճի վերա-

դարձնելու գործին:

Մասանկ իրակալացնելու համար Փիղոսյոս կաթողիկոսը համախալի խնդրանքով դիմում է շենի ֆահանաներին, ջուղալե-ցիներին, մասնականը խոջա Նա-գարին, որն այդ ժամանակ ջու-ղալեցիների ավագն էր: Կաթողի-կոսը խնդրում-աղաչվում է, որ Լու-սավորչի Աթո սան իրեն Մուր-եջնիմաճի իր շենը ղեկու հա-մար:

Իսկ ջուղալեցիները չեն կան-նու կասանկ կաթողիկոսի խնդ-րանքը ստեղծ, քի օսար երկում և շարքե քարեք, մասնականը «Շեն-գաճեն և օսարքարու թարիցը կալի մեջ են բանվում» և ու-րեղ խոջի իրեն չունեն կասանկ թաղեու: իր հավաք ոչ վախ-սը, ոչ ուխտասիրներ, ոչ Իրիսունք արքերի մասուններ կալ հայրերի ու պատրիկ ռաբարսունե, այլ միայն այս Մուրեջն է, որի հրաճեղը շենվորն հասան կանով Իրիս-յոսը հավաքեց: «Իսկ եթե սա էլ սանեմ, էլ ինչով միջիթարեմ այս երկի թաղեուհետքսը մե-րոն զսնվում են»: Միայն այս ժա-նից մասնադարսյաքով էլ ջուղալե-ցիները չեն զանգանում թալա-նակ կաթողիկոսի խնդրանքը: Նրան մեծուղի իր հարցից մասանուն-ն են հմարում հետեյակ բովադա-

կություն: «Սուրբ Լուսավորչի այս Աթո, որ դու մեզից խնդ-րում ես, թարիցը արևան քերե, հանձնել է մեզ, իսկ մեզն ինչ-դեմս կարող ենք ա մեզ չալ ա-ռանց թազավորական հրամանի, երբ վախենում ենք թազավորչի: Մասնացիք և մասնցիների նեղությունը»:

Փիղոսյոս կաթողիկոսը ստի-ված, առասանեմ մեկներե չալով, իրեն աջակցի է դարձնում Երեա-նից Կալ բնակչության մեծահա-րասներին: Մայա պետեցը լցնե-լով զուս ոսկի դախեկաններով դիմում է Հառեթի արալիին Մե-րը վերադարձնելու հրաման: Հաղի, շենի ուղի կաթողիկոսի, կա-սարում է նրա խնդրանքը գրալի, թազավորական կիմով հրաման է քալում, որ ջուղալեցի Մուր Աթո վերադարձնե հայրենիքն:

Երբ կաթողիկոսը շահի հրա-մանը բերում է խոջա Սաֆարի քունդերի ճես, սրամ մեղում մե-ծում են, քայց վախենալով հա-րալուցի արդյունքից և ամանի տաղանդալից, որն ի գորու էր չա-րիքի մասնաուն իրենց վերա-նուս զիցում են: Կաթողիկոսը թազմաբեր ֆահանաներով գնում է խոջա Սաֆարի շուն և այն-ն ինչ Լուսավորչի Աթո բերում էտ-

ջնեց եկեղեցի: Կիրակի օրը մա-սառալ է մասնուցում և այդա բա-ցում ջուղից, որի մեջ շենալուքն էր այն: Այդ լուրն առնելով, Պա-կիթոսը վկայության հավաքվում են բոլոր ջուղալեցիները և ընդ-դիմանում Աթո շենալուքին: Գոր-ծին: Այդ մասնառով խոջեցն է կեղեցիցը Աթո զուղալեցիի հա-նուն են ու բերում շուղալի վաճ, իսկ այնեղեցի ճուլմունքս զուղեցի հասցնում Երեանից զուղալեցի-րի մոտ, ապա հասցնում Բրիլե-լուի իջեղանաճուն, ուր հավա-կում էին Մարասյան երկրի մեկ-նոր ծանախարհորներն ու վաճա-ռականները: Այստեղ փեղեղով գ-նում են Մարաբա ամունով ու վա-ճախեի վիճամալաների, որը Գուգասը զավաթի ճիմն զուղից էր: Վերջին Աթո շենալուքն է իր բեռների մեջ, ջուղալեցիներից զուղեցի հասցնում թալիքի: Թալիքի էլ համուն նաեւ Փիղո-սյոս հայրալուքն: Մարաբայից վերցնելով Աթո բերում հասցնում է էջնիմաճի, դնում իր ճախա-կան շենը, ինչից մեծ ուրախու-թյուն է մասնառում շենի հավա-սացյալ ժողովրդին, աշխարհի ու ինզուր այրերին:

Լուսավորչի Աթո Մոսկվանից էջնիմաճի է բերվում 1638 թ. մեղ-շենիորի 20-ին: Սառյե Դավիթե-ցի, շարարեղով Այլ մասին էր թալաճությունը, այն պարսուն էր յայտես: «Եվ յուր Մուր Աթո այստեղ» Մուր էջնիմաճուն է զսնվում միջեւ այսոր և թա-սարեղանից թալիքի է վալելու թազուն փառալուրսյաքով»:

Նրա վկայությամբ Լուսավորչի Ա-յի ինչ միայն ճուլն շենում են թաղվում նաեւ իսլավալը և ու-րաք իրեր: Սուր Այլ հասա-սուն վկայեմ, քեռես ավալի մե-կ վկայեմ են այն հրազագործու-թյուններ, որ Սուր Այլ կողմից կասարվում են:

Փիղոսյոս կաթողիկոսը մասա-նում է 1655 թվին: Նրա փալի-րի-

նում է բազմավասանի Չալկը Չուղալեցից: Նրա զախակաճան-սարիներն Լուսավորչի Աթո են-թարվում են Ուրոգան, ինչի մա-լիք շենվաններ են հինգ Այլի մասնազուլիկի վրա մեծ հասան-ման հարալուքն: «Ճալուրս մեծի հայրալուքեի Չուղալեցիի թազուն Չալկի, քիմն Չալկը թա-սար ճուլմի, ինչ (1657) ալի, ի իշասակ Սեփեանու Իվալ-ից վարալուքն, որը թալարան լու-րով ձեռնի, Սուրբ Գրիգորի Լուսավորչի, կազմեղա էղեւ էջ-միմաճի, առ ի թարսունս հալ-կալ զարմի»: Չալք է ձազում, ու՛ր էր այս Սեփեանոս Իվալից վարալուքեց, որ 1657 թվին հա-նմ է առնում Ուրոգել այրվան հե-րիակալիցը մասնառուիք:

Սեփեանոս Իվալացու մասին կենսագրական տեղեկություններ է հաղորդում Լյուկի Սառյե: Չալքի իրականացման հավաքա-նությամբ, ֆալի որ մրամ ժա-մանակակիցներ էին և արիերե շա-րունակ աշխատել ու սեղանգոր-ծել են Ֆիմունով վաճում: Պա-ր-զում է, որ Սափեանոս Լվով Կա-րալից էր (այստեղից էլ ձազում է նրա Իվալացի ամունը) շենի ավալում ու մեծահարուստ հայի ժառանգ: Նախնական կրթությու-նը ստացել է Լվովի Լաֆանիկոս դպրոցում և հոնսեղը Լաֆերեն-հի, Բրիսկանիկոսյան, ինչիցս նա-եւ փիլիսոփայության մեջ: Նա ժամանակակից էր Լվով Դառալի փառալուքն Լիվո Նոյիկոսյո-րի, որը թազմաբեր չարիքի գոր-ծեց և մեծ վասնեք մասնաունեց շենի հայ բնակչության աշխա-րհի ու ինզուր գործիչներին: Ու-րուքեի Բրիսկանոսը Սեփեանոսը հեռու մեկ կղկիկի հետանդում-նեղից, նրա ծնունդը որդուն ու-րալուն էր են էջնիմաճի դեղեսու Փիղոսյոս կաթողիկոսի կենդա-նությամբ ժառանգվ նրա աշա-կերեցու:

Շարանակություն էր 6

ԵՐԵՒԱՆԵՐ Պարզ մեկնություններ դասանիների համար

Ալիգորի քիվ 10-16

Ասվաճ սեղ է:
Սուրբ Չովիանեն առաքյալն առում է. «Սիրելիներ, սիրելի միյանց, որովհետև սերն Աս-վաճ է, եւ ամեն ոք, ով սիրում է Ասվաճը է ծնված և ծանա-չում է Ասվաճն: Իսկ ով չի սի-րում, Ասվաճն չի ծանաչում, ո-րովհետև Ասվաճ սեղ է»:

Այնուհետև Չովիանեն ա-ռաքյալը բացատրում է, որ մեր հանդեպ Ասվաճ սեղը երեւա-նաճով, որ Նա Իր Որդուն Տե-ր Զիսուս Քրիստոսին, ուղարկեց աշխարհ՝ մեզ հոգեւոր կենդա-նությունը թաղեուհելու համար, ֆալի որ մեղերի ու չար արա-րել-րից թազմանով մարդկանց հո-գիներն աեսն մեղած էին: Իսկ մեղած հոգին չի կարող արժա-նապալ այլ մեծ թաղեուհելուն, ուրախություններին, այն գեա-րույն ու անդաճելի երջանկու-թյանը, որն Ասվաճը թաղա-սեղ է Իրն Ասվաճարի արգար մարդկանց համար: Ուրեմն՝ ու-րեղեւի Նա կարողանալ այդ մեծ ու հավիթեանակով, վախ-ճան չունեցող երջանկությունը թաղեուհել մարդուն, եւ լիյիս Իրան միլեր այլ մեղավոր ու անմաւոր վիճակից: Չեմ դա հա-մար է Ասվաճ ուղարկել Իր Որդուն աշխարհ: Միայն այստեղ

ի երեսաց, որ Ասվաճ չի ա-ն-ճեւել իր սեղանած մարդուն, էլ մոռացել, քի ինչի համար է սեղանել նրան:

«Սկիզբի՛ համար է սեղ-նեւ»,՝ գուցե հարցնի մեկը: Սուրբ Ներեսն Ընդհալի հայոց հայրալուքեց, ով արեւի է 12-րդ դարում, այլ գեղեցիկ երգ ունի, որեղս այս մասին բացատր-ում է: Տալիս: Նա առում է, որ Ասվաճը չաղեց մեղակ վալելից Իր ունեցած երջանկությունը, եւ սեղանել Իր մեծն մեկին, որովհետև Նրան զայս անդաճելի

թաղիներ թաղեուհ, եւ ուղեց Իր ունեցած ամեն լավ բան Կի-սեւ մարդու հետ: Մեմ էլ այդ-դեմ չեմ էլ կարելու: Եր մեծ ու-րալուքություն են ունեւում, չեմ-ի-րալուքություն են հաղորդա-նում որեղեւին ուր ուրախությա-նու Սառյեկ են երկ կ մեկը, ուն զայս սիրում են, չեմ-ի-ր-զում են ունեցած ամեն լավ բան Կիսեւ Իր հետ: Միայն այդ-դեմ էլ Ասվաճ չաղեց մեղակ մեղալ մեղալ և մարդուն սեղանել Իր երջանկությամբ հաղորդակից դարձնելու համար:

Բայց մարդ, ֆալի որ իմ-նալանունեն հեռապալ Ասվաճը, աշխարհաբեւ Նա թալալեւ, չինքանաղեց և կամակ-կա-մալ սկսեց հոգով զեղանալ, Ասվաճ չեալով, Ի Իր նախա-սեսած քարիներն ու երջանկու-թյունը այդուրիկ անարժանի չի կարող չալ: Նա ճրսմեց: Սա-կայն սկսեց ամեն կերպ, Իր ընթացք արգար մարդկանց և մարգարեների փեղեղով տվորե-ցն մարդկանց, որ հետ դառնա-նի ղեղի Իրեն՝ իրենց Մարոզից, և քարի սիրե ծնեմ քերե, որով-հալ կարողանան սեսնալ այն, ինչ ճախալանված է իրենց հա-մար: Այլով, ու մարդկանց մեծա-մասնությունը դարձյալ չլսեց, նույնիսկ հալաեցե Ասվաճը թազ-մաբեր արգարներին ու մա-րգարեներին: Բայց Ասվաճը դա-րձյալ որոշեց օգնել մարդկանց: Այս ազակ մարդն Ի Իր Որ-դուն ուղարկեց աշխարհ: Այն-մոտ արեց, Ի Նա իրեր մա-լու ծնիկ, մարդ դառնալ մնալով հանդերձ Ասվաճը, որովհա-լ մարդիկ կարողանան ավելի լավ հասկանալ Նրան՝ շենաղե-լու Իր գործերը, լսելով խոսերը, այլեւ ունեւում Նրան իրեր: Ասվաճը լավ բարի համար օրի-նալ: Միայն այդդեմ Սուր Չիսուսը ձեղեց Սուր խոյս Մարգարի-կա զայս մեղությունները կերց մարդկանց Ի արարածներին, ի վերջն իսլավեց նրանց կողմից և արանով կարողանալ Իրն հավաքացու զայս մարդկանց սերեք իրիւն, քարիցան: Եվ հենց այդ մարդկանց էլ Իրն հավաքացու ու սիրող արա-րա-

ներին, Ասվաճը լիյիս չալ Իր թալառասած մեծ երջանկությու-նը:

Սիրելի Ասվաճ:
«Պիտի սիրել Ս Տե-ր Աս-վաճն ամբողջ արտով, ամբողջ հոգովդ և ամբողջ մեղով, սա՛ է մեծ եւ առաքին թալալուք-նը»:

Իմազան, որ Ասվաճը մեզ սիրում է: Նրա համար բոլոր ա-րարածներն էլ, նույնիսկ փոխիկ միջասները կամ մեծամեծ ու ասարկու զազանները, նույնիսկ քույրեքը՝ ծառերը, ծաղիկները, կանաչ խոթը, քանկազին են: Նա բոլորի մասին էլ հոգ է ա-նում: Եվ առավել չալ հոգ է ա-նում մարդու մասին, եւ ա-մեն լիյիս մարդուն համարում է օգուրթյալ: Այդ Նա է, որ հո-գով է մարդկանց կարիները, սակայն, դժբախտաբար, մար-դկանց մեծամասնությունը սա չի հիշակցում և Ի Իրարի՛ Աս-վաճը Ընդհալակ չի ինչում, ե-թե Ասվաճը քույր էլ չալ, մեզն մեզն առնած շուկ խալել չեն կար-ող: Միայն քի ինչու մեզ մա-րգար է ուղիւս փախաղաճա-րաք սիրել Ասվաճն: Ինչուեւ արեւն նույնը, առաքին ու զ-խալուք մասիկարեւ Ասվաճն սիրում է, այն Ասվաճն, ով մեզ հիշակցում է քի մեզ համար մեծ շա-ս երանիկ կյանք է թաղաճան-նել, քի ինչու մեզ այս երկրի վրա մեր քարի գործերով, մեր քարի ու սասլաճալանե կյանքով կար-ողանալ արժանաճալ այդ սեղանելի կյանքին:

Շարանակություն էր 5

ՀԱՅՈՑ ՏԵՐՈՒՆԱԿԱՆ
ՍՐԲԱՊԱՆ **S** ԿԵՐՆԵՐԸ

Ք շահունական և եկեղյուն առանձնահատկ տեղ ունի արքայապետը իրենում։ Արքայապետը զարդարում, ձևավորում, համայնավորում և մեկնեցնում է եկեղյուն երեմի՝ աղրուկալի, խորհրդապատկան սառնա՞լի։ Արքայ՝ 9 դարում ասանապարհանուն ձևակերպում է հասկանքի և արքայապետի ընկալման կերպ եկեղյունակա կյանքում։ Հեղուկ կյանքի լիորոշատեցնող ցույց է տվել, որ արքայապետը երա՞սուն է ավելի մաշկեղանդ ու արժողություն դարձնող և արագալիակ խոխ, մարգարուն հոգեւոր միջարարություն յուրահասակ կա տեսնելով արքայեկամի ու արդրողի միջև։ Արքայունը դիտող խորձմանք մի քի, հեռու, սպառնիկ կերպով հեղեղում է ու ռուսացանում ասանապարհալի մայսրությունը ու դասաւորեցը և այլն։ Այսպես է արքայապետ երեմանկալությունը եկեղյունալիում ընդհանրական եկեղյունը, որի մի մասն էր ճանւ շայց եկեղյունը։

[illegible]

Սեզ հայանքի եւ Յայոց եկեղեցու վերաբերմունքը սրբադասկերի վերաբերյալ. այն հիմնված եւ Ընդհանրական եկեղեցու հայրերի արահայաճ տեսակետների վրա: Ինչդիպիսին եւ Յայոց սրբադասկերը: Կա՞ր արդյոք զանազանություն հայկական սրբադասկերի եւ աստեմ բյուզանդականի միջեւ, եւ եթե կար, ո՞րն եւ տարբերու-

թյունը: Այս հարցը երկար ժամանակ դուրս էր մնացել միջնադարյան հայ արվեստն ուսումնասիրողների տեսադաշտից:

Այստեղ տեղին է հիշել հայա-
զե Կարաուտե Կասապյանի խոս-
քը («Հին հիւսասկան», «Ար-
ւես», 1897 թ.), որ վերաբը-
րում է Հայոց հնագույն ար-
քայապետներին՝ Հիտուսի
Կասապյանին, Հովհաննես
Ավեսարանի Եկաւառ Ս.
Ավեսարանուր Պատերին և
Հովուի Յառի Լմենախուր-
ին։ Հովուառաքիղը հետեւյա-
հարցն է արել։ «Հնգսրբը
է իմանալ և ուր է ո՞ր
մանակի գոյոյրին ունի
հայոց վաներուն և եղեղե-
ցիներուն ունի այաղիկի
մասերն, և ինչո՞րիս
գաղարարին ունին նոյն»

[illegible]

Օրերս հայ արվեստաբանական գրականությունը հարստացավ ես մեկ արժեքավոր ուսումնասիրությամբ՝ արվեստագիտության դոկտոր, դրոֆեսոր Հրավարդ Հակոբյանի «Հայոց Տեղումական սրբադասանքները» աշխատությամբ։

Կարող եմ փաստել, որ այստեղ Կ. Կոստանյանի առաջ խաճած հարցերը սացել են իրենց դասաշխանը։

Նկատի ունենալով նյութի ծավալը՝ հեղինակն աշխատության մեջ բնության առարկա է դարձրել միայն Հիսուս Քրիստոսի, Ս. Խաչի

եւ Ս. Ասվաժանորդ Պատկերները:
Դեղինական ամենայն մանրամաս-
նությամբ ներկայացրել է Իրիսո-
նեական Պատկերագրության սկզբ-
նավորումը, Պատմական վկայու-
թյունների, ավանդության եւ Իրի-
սոնեական ծեսի ուսումնասիրու-

ՀՐԱՎԱՐԴ ՀԱԿՈՒՅԱՆ

ՀԱՅՈՑ
ՏԵՐՈՒՆԱԿԱՆ
ՍՐԲԱՊԱՏԿԵՐՆԵՐԸ

թյա՞մբ լնճության առել գաղափարական այն հենքը, որի վրա զարգացավ սրբադասկերը: Այս ասվածաբանական-գեղարվեստական համակարգի միջոցով էլ զնահասվել են սրբադասկերի էությունն ու նշանակությունը:

Շեշել է Ֆայումյան դիմանկարի (ն. Բ. Դ դար - Բ դար) դերը սրբադասկերների ձևավորման գործում եւ առանձին-առանձին ներկայացրել Հիսուս Քրիստոսի, Ա. Աստվածամոր այդ ժամանակ ընդունված դասկերազգական տիպերը:

Հիսուսի Դասառական վերաբերող տասնական փաստերն ու բանավոր ավանդազրույցներն ի մի բերելով՝ Զ. Հակոբյանը փաստում է, որ վաղ միջնադարյան

Հայաստանում եղել են սրբադաս-
կերներ: Ինչդեռ, օրինակ, Հոգյաց
վանքի Ս. Ասվածամոր դասկերը,
Խոր Կիրառի Ասվածամոր դաս-
կերը, Հիսուս Քրիստոսի սրբա-
դասկերը Կարագավանում ե-
ղան:

Ամփոփելով ասելիքը՝
հեղինակն անդրադառ-
նում է սրբադասների
նկատմամբ այն նոր մոտե-
ցումներին, որոնք ձեւա-
վորվեցին Քաղկեդոնի ժո-
ղովից հետո:

Լրցրեն ու ամենափոքր մասնամասնությամբ անդրադարձել է VI-XVII դդ. Տերունական այն արքայակերներին, որոնք տեղ են գտել հայկական մահաբանակայություն, համեմակագործության երևույթներից մեկը։ Խոսքը վերաբերում է այն դասակերներին, որոնց զաղալիքն օրինակները արքայակերներ են (իկոնա)։

Ուսումնասիրությունից դուրս չի մնացել նաեւ նոր քաղանը (XVIII դ. - XVIII դ. I կես), որը բեկումնային էր հայկական մշակույթի համար: Եվրոպական մշակութային կյանքում, հասկացողութեւնը օգնարմէսական

մածողությունում Տեղի ունեցած ահռելի փոփոխությունները, իրենց ուղղակի կամ միջոնդավորված ազդեցությունն ունեցան նաեւ հայկական արվեստի մասնավորապես սրբանկարչության վրա:

Արեւի ժՀ դարձի հայ մանրակազմիչը հասուն ուսուցչություն ցուցաբերեցին դիմակարին: Այդ կողմի մանրակազմիչը սկսեցին մտնակ հասցնային գեղակարայում սկզբուններին: Դրանց ազդեցությամբ փոխակցեցին Ա. Սասկածամոր ժալակեղակազմի հան փոխը, որոն մանկոյի էլին ողջ փոխարկային անգլային Օղիգիդի, Օրան է այլ: Ա. կազմի մոր գաղակարայությունը, որը հասակակ էր հայական

կերպարվեստում, զարգանում եր-
համայնացասանելով ազգային և
եկեղեցական առանձնահատ-
կությունները հաստատելով ա-
վետի զուտ հայկական ժապե-
րացունները: Դրան էլ նկատան
իրենց ծնաակն աշխարհայուն-
ներով մանամանի հալ մանավոր-
ները՝ Սիմեոն Ջուղայեցին (ծն-
դարի վեր - 1657 թ.), Սեփիական
Լեաքցին (ծն - դ. սկիզբ - 1687
թ.), Գովհաննես Ջուղայեցին
(1643-1715 թ.): և այլն:

Ժէ դարը շրջադարձային ե-
ղավ հայ մշակույթի համար: Այդ
շրջանում կեդրարվեստում գնա-
հասվում եւ արժեւորվում է աս-
կածաստեղծ մարդու անհատա-
կայությունը: Սկսեցին մեծ տարա-
ծում զգնել հասոցային բնույթի
սրբադասկերները:

Գրեմ արքայապետների մեծությունը կասարված է նաեւ երեսներումն ժամանակի եւ սեղի։ Այստե՛ս և) արքայապետներ, որոնք սեղծվել են Պատմական շայաւանում, ք) արքայապետներ, որոնք սեղծվել են Ռուսաստանում, եվրոպայում, Մերձկայի Արեւելքում, եղիքստում, գ) արքայապետներ, որոնք սեղծվել են Ռուստայի եւակոլոպային միջաւայում։

Սրբադասկերներից առանձին հետաքրքրություն են ներկայացնում նաեւ նրանք, որոնք դրվագված են ձեռագիր մասշանների կազմերին եւ գրեթե անհայտ են արվեստասերներին:

Այսօրիս, հրավարող հակա-
բյանի «Հայոց Տերունական ս-
բադասկերները» աշխատությունը
նյութի ընդգրկմամբ, վերլուծու-
թյամբ եւ մասուցման խորու-
թյամբ, ծանրակշիւ ներդրում է
հայկական սրբադասկերի ուսու-
նասիրման բնագավառում:

Ավելացնենք նաեւ, որ այս կարեւոր աշխատության հրատարակութիւնը հնարավոր եղավ «Տաքսի» գիտակրթական համալիրի գլխավոր Տնօրեն Սոկրատ Մկրտչյանի անմիջական ջանքերով ու ամբողջական հովանավորութեամբ:

Ավետ ԱՎԵՏԻՍՅԱՆ
Արվեստագրան

ՄԵՏՐՈՂՈՒՄ

Սկիզբը՝ թիվ 10-16

[illegible]

SAKIL WUSON

Արամ չդադարեցին ֆիստոնյա լինելուց:

Սկսեւ տէ անց իմին, որ քաղաք ժամանակ իրեստեանցով հարաճեալովս. բարձրանալով հասարակ տ դարձանով փոխաբեր խառնողովունն ու երկխոսութեանը, որոնք աս արեւին եւ արեւն, ինչ տեղի եւս եւ ունեցան: Կար ժամանակ, որ ծնեց լցաւ այս ինչ խոստով, իրաւ ուն ինչ օրն ինչ ընդունաւ, ինչ արեւ, որմէ եւ ու կրտսր. ինչին զարմայնությունընքան որմէ եւ ու կալիւրինքի անընդունելի համարմէ եւ ու կամ այն ուղիւմը, այս կամ այն դարձաւ լուսնայն ու զոմայն, այնուհանդերձ որմէ եւս իրականութիւնը, արեւին զարմայնութիւնը, որ այն ծարրի փոխաբեր անկեղծորեն հպապստեւ եւ թրիստեան:

Ի դեպ, հավասն առ Քրիստոս ստեղծվում է ոչ միայն նրանով, որ նրանք բավականաչափ հսակորեն դավանում են փրկոնությունը, հռչակում Աստծու ճշմարտությունը՝ մեծ կամ փոքր մեծությունայն խառնուրդով, այլև նրանով, որ մարդը չի կարող ապրել ու մեռնել հանուն Քրիստոսի՝ Քրիս-

ստիճակ չկարող: Դժվար է մայսթերացնել, որ այս կայան այսպիսովապես ֆարգիդ (միսիեմբ), լինի առ Կարաիկի, Հողոյակի մէջ Սնկիակիս շողոմեթ, որմ Իր հոգ սերց սերց Քրիստիսի, Իր ողջ կայան ճակարհ ճակարհ, գնաց հեռակող երկրմ, որմիսից Իր սրբեմնին մէջ Խորոյակից կարմիկ Սակաւաւեցից սացաւսս այս որախոյակաւ ու ռօշորոշաւսս Իրաւիմ, մասնակալ ճակալ այս հեռուրթաւսս ծեղ, ու մնաց մարդ կարող Ի տրեմակ լինի: Քրիստիսի կայ, ապա Քրիստոսը կայ լի ամուն տրեմի, արեւ ծանցնից ու ու Իրաւուն չլինի Իր ամուն: Սկսաւ սի է հեցն զայս Կարեւր է, ու միտաւ իհիսեմբ: Սի չի ճանալաւս, ու ու Իր զիտաւոր արցնցեմբ, փիտաւոր իմը հարաւորց լիցաւորցնից Իր զիտաւորցեմբ, կայ է Իր, իհիսեմբ, իմը հարաւոր ում ու ծիս, ու Իր զիտաւոր արցնցեմբ: Բայց առ ճանալաւս ու Իր ծեղ մեկ է զայս Իրոյ հայալ ճեկել ալ հարաւորցնցեմբ Իրաւից, Խորոյակ կարողանի ճեկել Իրանց Իր մը միջե, առ Լի ընդհարաւորցնցեմբ: Բայ ընդհարաւորցնցեմբ Իր ծեղ ու Իր հայաւորցնցեմբ, ուր ըն Կարողանի: Սի է, իմցն զայ քաջապայէշ է հեցն Իրոյ Սակաւալ Սակաւաւեցիմ, ելեմբ Իրոյմ ումունմ:

Շարունակությունը՝ էջ 8

ԵՐԱՆԻՆԵՐ

**Պարզ մեկնություններ
դասանքների համար**

սիրո մասին

Սկզբը էջ 3

Կաճածում Աստուծո մեր սերը մոխ էր ևս կարի չունի, որ իրեն սիրեն: Եր- ծամաբան սիրող չի սղաւանդ: Ի՞նչ սիրեն, ի՞նչ սիրում է, եւ սա աղբն եր- քանկությունն էր իր համար: Ուրեմն Աս- ված է մեզ ի սիրո մե մեր սիր կարի- լի չունի, նա ո՞չ իր քանի կարի չունի: Այդ դեմքին հեղձ: Եւ մեզ դասվիրում սիրել իրեն: Մտնով ևս կաճածում է, որ մեզ երգանքի լինեն: Որովհետեւ անկա- ռէի է, որ անպէ մասուն սիրելու մեկ իր կողմից հեղձ լինեն: Պատեւեց- ընէ, դու ի՞նչ-որ մարդու եմ սիրում: Եթե այդ մարդ մեզ առաքարի իր հեծ փա- ինքի ապրել բեկուզ էմ մանչելի մաշա- վան, դու՛ր օրախ կինե՛ք, ի՛նչ աղբը՝ այդ դասածում դու՛ մեզ իսկաւան շա- կա կզգաւ: Եր մարդու սիրոց սիրով չ- ված է՛, երբ նա չի կարողանում սիրել, աշխարհի բոլոր բարիքներն էլ եթե ունի, նա զորպա՛ս կինի: Առանց սիրել սյա երջանկություն: Մաս եք ինչո՛ւ է Աս- ված կաննում, որ մեկ սիրով իրեն, որովհետեւ կարողանա՛ծ իսկաւան՝ երգ- ինք լինել իր արարչութեան մեջ: Որովհե- տեւ անմեծածե բարիք, որ Ասված մար- յունը միշտ է, նա հեծ ինքն է:

Չկա կարծիք մեծ երջանկություն, ամա աս սիրելի մեկին սեսեմք, որն ծայր լսելն, երբ նա հեծ խոսակցելու, մարգարեա- նս կողմից լինեն: Պատեւեցքէ, եթ ի- հարկեւ համարանք էլ մասեւեացնէ այտը- իս զարմանալու երողություն, որ մարդ կարող է լինել Աստու կողմից, սեսել նրան, միշտ երբ նա լինել: Չկա նրանցից աւելի բարի մեծ, չկա նրանցից աւելի գեղեցիկ, չկա աւելի իմաստուն, աւելի մանչելի, ամենակարող, ի՞նչ խոսով՝ չկա նրանցից աւելի բարձր ու սիր արժա- նի սեղո ողբ սեղեգեւում եւ դրանց ի այն կողմ:

Ուրեմն՝ եր մեկ սիրուն մե Աստուծ, հեծն եր այդ սերն էլ մեզ համար եր- քանկություն է մասաւասուն եւլենի ար-

այություն մեջ, որ Ասված ի վերջո սիրելի հավալի բոլոր իրեն սիրողներին: Պողոս առաքյալը գրել է. «Ի՛նչ որ այլը չեսաւ, կանցը չսեց եւ մարդու սրի չեց չընկաւ», այսինքն մարդ իր ձեով կարողացաւ ընթեքն կամ սրով զգալ, «մասաւսեց Ասված իրեն սիրողների համար»:

Աստուծ սիրել ճանաչում է կա- ռաւի նրա խոսելու նրա մասիւհա- ճեւ:

Տե՛ր Յիսուսն աւան է. «Ո՛վ ի՛նձ սի- րում է, ի՛նչ խոսել կրաի»: Ավեացնում է. «Իսկ ո՛վ ի՛նձ չի սիրում, ի՛նչ խոսելը չի կրաի»: «Եթե ի՛նչ մասվիրանցը դաւեի, ի՛նչ սիրո մեջ կմնա, ինչոնք որ եւ ի՛նչ ի՛նչ մասվիրանցը կաճեցի եւ մնում եմ նրա սիրո մեջ»: Պատեւեցն- ք՝ «դաւեի» ճանաչում է «կարաւե»:

Միւս է, որ մեր եւ Աստու ցանկու- թյունընց համընթաց են: Երբեմն մեծ է ասվածագում կամ իր քան եւ ցանուն այն ունեւա՛ծ կամ կարաւե, մինչդեռ Աս- ված իր ուրիշ եր ցանկութեւցը հա- կաւալ բան է կաննում ու մասվիրում: Աստուծ սիրող մարդ այստիպ ղեկմում իր ցանկությունն իր կողմ է դնում, որ- ղովա՛կ կարաւի Աստուծը: Իսկ Աստուծ չարիւրը իր ցանկությունն է կարաւում արհամարհելով Աստու մասվիրանք: Օրի- ճան Տե՛ր Յիսուսն աւան է, որ մեկ ուրի- շի մերողանք լինեն մարդանց հան- դեղ, միշտ սերենք որ հանդեպ ման- գործա հանցանքները եւ ոչ բն ուր դա- ճեմ: Նույնիսկ եթե միեւնոյն մարդը շարունակ մեկ գործի եր հանդեպ, ա- վելի ամեն ազգաւ էլ մերողություն ին- դրի, ամեն ազգաւ էլ միշտ սրաւեց մե- ռել: Նաեւ աւել է. «Եթ որո՛ւ յենեմ եր եղաքյորնի հանցանքներ, ի՛նչ երկ- նալոր յայրէ ի՛նչ մեզ չի մերի»: Իսկ ե- րբ, իմանալով Աստու այս մասվիրա- ճը, երբ այս արհամարհում եմ եւ արուհա- ճում մեզ մեղացած մարդու հեծ խոսով մնալ եւ նրա հեծ չեմ ուղում հաւսել,

կամ մոյնիսկ նրա արած վաստրայն դի- մաց մեկ էլ նրան մեկ վաստրայն ա- մուն, այսինքն՝ մեծ լուծում, աղա ար- նով մեղանդում եմ Աստու մասվիրանքի դեմ եւ ցոյց աղախ, որ Աստուծ չեմ սիրում:

Սիրել միմյանց:

Ո՛րն է կաւերու մասվիրանք, որը եթե դաւեմ, կարաւաւ կինեմ նաեւ ասնեւածն ու առաքել մասվիրանք՝ Աստուծ անդրոց սրով, անընդ իզով, անընդ մեկով եւ գորդաքարը սիրել: Այդ մասվիրանք միմյանց սիրելն է. «Սա է ի՛նչ մասվիր, որ սիրել միմյանց, ինչոնք եւ մեզ սիրեցի»: մի ազգաւ ա- սաց Տե՛ր Յիսուսն իր աւակներեւրն, իր ինչոնքն ևս սիրեց եր աւակներեւրն, եւ իր կաննի աղալը՝ եւս աւակներեւրն, եւ ինչոնքն ևս սիրեց եր աւակներեւրն, եւ իր ցոյց ղեկմում մոյնիսկ եր կաննի չի- նալն ինչ: Ի՛նչ մեկին փրկելու համար:

«Երանից մարդիկ կրնանք, որ դու՛ ի՛նչ աւակներեւրն եմ, որ սիրել միմյանց», աւան է Տե՛ր Յիսուսը: Նաեւա՛ծ է՝ ճանաչի իրստան կարող եմ լինել միայն այս ժամանակ, եր կար- ղանաւմ սիրել:

Ինչոնքն է ո՛ւմ միշտ սիրել:

Իսկ ինչոնքն է միշտ լին սերը կամ ռաւն: «Զո անձի չափ», այսինքն՝ ինչ- ղեւ ինչի դեմ եւ սիրում, մասաւալիս- նում է Տե՛ր Աստու: «Պիշտ սիրել փո ընկերոցն, ինչոնք ինչի դեմ», ռաւն էր եւ սիրում, այնաւ էլ ի՛նչ: Ռեւել ազ- ասգործաւ է «ընկեր» բառը, սակայն սրաով մեծ է հասկանալ ցանկացած մարդու, մամաւալու նրան, ուրիշ մեզ հասկանալի եմ, այսինքն՝ իրստանը, մոյն Աստու ծառա: Նաեւալում է՝ ինչ վաճ քան որ չես ուղում մեզ համար, ու- ղի՛ս չուզես մաե սիրելի մարդու համար եւ ինչ բարի բան որ մեզ համար եւ ու- ղում, միշտ ուղեց նաեւ նրա համար: Մա նաեւ Տե՛ր Յիսուսի սանձանա՛ծ «Ոսկի օ- ռնեւ» է.

«Ինչ կաննում եմ, որ մարդիկ մեզ անեն, նույնը դու՛ մեզ արե՛ք»:

Տե՛ր Ասված կաննում է, որ մոյնիսկ մեր բեւանմիւրների սիրել. Տե՛ր Յիսուսը «Լեւան Լարդ» ուն աւան է. «Սիրե՛ք մեր բեւանմիւրներ, օրնե՛ք՝ մեզ անդող- ներին, մեզ ասողներն բարի՛ք գործել եւ աղոթե՛ք նրանց համար, ուրիշ մեզ չարչա-

րում եմ ու հալածում: Որովհետեւ լինեմ մեր երկնալոր չոր որդիները, որովհետեւ ևս իր արեւալուց ծագեցնում է թե՛ շար մարդ- կանց, թե՛ քարիների վրա, եւ անձեւն բե- ռում թե՛ արդարների, թե՛ մեղաւորների վրա»: Այսինքն՝ Ասված բոլորի մասին էլ հոգ է սանում, մոյնիսկ իրեն չսիրողն էլ կամ ասողներ: Ել եթե եւս այդոնք է լարվում մեր հանդեպ, մեկ էլ մոյն կերպ միշտ վարվեմ միմյանց հանդեպ: «Որովհետեւ եթե միայն մեզ սիրողներն իր սիրում, ի՛նչ վաճ ունեն, մամաւալու- մերն էլ մոյնը չե՛ն անում: Ի՛նչ եթե ող- ջոյուն եմ չալիս միայն մեր բարեկամներին, աւելի ի՛նչ է անում: Ի՛նչ որ մամաւալու- մերն ու մեղաւորներն էլ եմ մոյնը գոր- ծում: Ուրեմն կարաւայ՝ եղեմ, ինչոնք մեր երկնալոր շարն է կարաւայ»: «Ող- ջոյուն չալ» աւելով: Տե՛ր Յիսուսը մկաշի իրն ընդհանրաւան բոլոր բարի գործեր, ուրիշ մեզ է կարաւե ոչ միայն եւ հանդեպ բարի վերաբերմունք ունենալ եւ անընդ մարդկանց համար, այլեւ անո՛ւն- նորների եւ մոյնիսկ չարակամների ու բեւանմիւրների:

Կարնակի
Ա. Ա.

ՄԵՏՐՈՂՈՒՄ ՄԱՏՈՒՆԻ ՍՈՒՐԵՍԻՎԻ

Սկզբը էջ 7

Եվ այս օրվայ Ֆոնի վրա էլ հնարավոր է բավականին միջոցը շարքերով նաեւ այն, ինչը մեզ բաժանում է, եւ մի կողմ քող- մանք մեզ բաժանող սարաւան, այ- սինքն դրան չսամ ասանաբանք կարեւորություն: Դովհանմնս ավե- ճաւանդն աւան է. «Եվ լույսը կալարի մեջ լուսավորում է, եւ իսկաւոր նրան յնաւանը» (Ղով. Ա Տ): Դուհարեն բաց ցոյց է չալիս, որ խաւանք ի կարող աւել լույս- ւը, չնայած, որ ընդունել էլ չի կա- րող եւլ սահ մեզ հարկաւոր էլ սո- փել իսկաւորն լույսը սեսել եւ ոչ թե միայն իսկաւոր, որը դարու- ռէ է այդ լույսը:

Մտնով է բացաւրում այն, որ բոլոր Ուղղափառ եկեղեցիները, չնչին բացառությամբ, ընդունա- զգանքի այլալաւաններն եւ սկ- սեցին հեծել, լսել, ձօնել հա- կանալ, հասկանալ իրաքի հեծա- նալու եւ մասաւան, եւ բոլան- դակությունը, որովհետեւ բաժա- նունը աս համալս ինչ է ունե- ղել լույ խոսմ ու օրոյնց մասա- ճով: Բերեմ մեզ օրինալ, որ իր ժամանակն աս կարելու է հա- մաւել: Վաղ ժողովուրդներ, որ խոսել եւմ Սուրբ Երրորդանքը, Միակ ու Նաչիկ Աստուծ մարիւն, գործածել եւ հուհարեն մի բառ,

ՏՈՒՆԵՆ ԱՍՏՈՒՆ

որն այսօր մեկ բառ- ժամուն մեջ Լիցո (Դեմմ): Երբ հարկ է եղել այդ բառաճանելու լաշիններին, ժամանակի բառա- ճանուն եղել է լույ մի բառ՝ persona: Բայց այդ բառը լաշինե- ռեւուն ճանաչելն է դիմալ, որ հազումն ի դերասանը կերպա- ղելու համար կոմիկական կամ ողբերգական ինքուհի: Այլ կերպ ասած՝ persona բառը ճանաչումն իր ոչ թե իսկական, այլ կեղծ ղեմ: Այս բառը կաննում է լաշի- նալով կաննելու բառաւաճից, որի բառացի իմաստն այս է՝ «այն, ինչ միջով ինչուն է ծայրը»: Այդ իսկ մասաւանը, երբ արեւելացի ժողովուրդի կողմից առաջ փաւելց միմասկալաներով, Սուրբ Երրորդ- ղութանը ղեմերի մասին հասկա- ցությունը եւ առաջարկեց գոր- ժածել persona բառը, ընդգրկա- ղելով իսկիս կերուլ: Եվ դա արդա- ղալն էր, որ ոչ չէր կարող հասկա- ղալ այդ բառն այս կերպ, ամա դա հանդիմանալոր ճանաչակու- րյունն էր: Եվ ինչ-որ մասին այն էր իր մնում մեղուում մեջքը մե- լելանքի եւ Լեւանակների միջեւ: Դե- ճան, եր ճեղի ունեւալ մեղաւոր, սկսեցին եւս ունեւալ մեղաւոր, այն- ժամ persona կալ էլ քոսոթոր բառն սկսեցին նաեւ այդ իմաս- ւը եւ երկխոսությունը դարձաւ հնարավոր:

Գլխավորաւորն ոչ այնան մեծ մի խնոր, որի բոլում իր արքաւն Ի- հակ Վեղնկանը: Նրան եւ հան- ճաւարաւ ժողովաներն ողջ ողջու- ինք այդ տակուլ մարաւա- ղությունը: Այդ երկոյնքի հեծ ու- այն իրա եկեղեցին դարձաւ խո- րիքի աննաւ: Նա դարձաւալ, ընդհանրաւորում հայսեց այն վաստիստիպ համար, որ այլ եկե-

ղեցիները ցոյցաբերել եմ Ուու Ե- կեղեցի հանդեպ, եւ ասաց մի ասաց, որ խաւորկաւանց ինձ: Նա կարաւ, Մեծ մեզ չեմ բերում նուր վկայություն, մեմ մեզ բերում եմ վկայություն, որն արամսն Եկե- ղեցու, որն արամսն Եկե՛ր ինձ հա- ղիսանում էր մեզ անցալու, որն բոլորս կարող եմ հանդիմել: Ան- դում մեզ անցալից այդ անկարա- վկայությունը, եւ դու՛ ի՛նչ լույսը բերել հալաւի, կարել է ու արու- րյունների այս դուրսում, որում եւ կուրուրայն մասաւանով վկարող- ցամ բերել... Այս խոսելը իսկիս տալովությունը քողեցին: Կար- ժում եմ դրամ իրենց մեջ շաւ մեծ ճանաւություն էին դարձա- կում:

Իսկաւան, Ուղղափառ եկեղե- ցին իր կենսակարգի իր գոյու- րայն, իր ուսումնական, իր հոգեւա- լութայն, լինելով իրն անբաժա- մելի այդուրեւին Կարնակալուրը, եւլ միմասկանալ եկեղեցի- իր անցալն է...

Այս մասաւանով մեմ իրարա- ճաւալ բան չունեմ, ուղղալի մեզ ճաւալ եւլ դաւաղանքը, առաւալա- վալ ժամանակներին անհալար ուսումնական ու հոգեւալ հմտակա- վալները: Բայց կարո՞ղ եմ ասել, որ արժանաւաստիւրեն եմ

ապրում այն հալաւով, որը Կար- ղում եմ: Եւ ինչում եմ եկեղեցի- ների համաժաւարային խորիքի առաջին փաւաւոր Վիկտոր խոչ- չալի միսեւրդ մեկին ժամանալ արաւասանալ մանչելի խոսելը. «Ի՛նչ բոլորս մեծ է լինել ոչ մի- ր հեծեւալու կարելի է լինել ոչ մի- ր այլ կեղծ ուսումնական հեծեւալը՝ այլեւ՝ երբ կարողում եւ ճանալեց, բայց չեւ ապրում դրանով»:

Կարնակի
Մարգարեան
Գիսար Վարդանյան

ՔՐԻՍՏՈՆԱ ՅԱՅԱՍԱՆ

Կրտսեակ, ճակոթալիքի, լրասնակալ երեւալաւարք

Յիմանալ

Սար Աթուր Սուր Էջմիածին

Դրասաւակի՝

Ա. Էջմիածին Զրիստոնական դասիսարկալանք կենտուն

Ղալալիք իմաւալի՝

Աստիկ Մսարդոյան

Գրանցում վկալաւոր՝ 624

Կարնակալանք հասցեն՝

Վ. Վաղարշապատ, ԶԳԿ

Ինեստիպ՝

(03-31) 56780, 54510

Սար Աթուր Ա. Էջմիածին

Սմոռ. Է տղաւը. 16. 9. 2003թ.

Տղաւանակ՝ 2500

Գինը՝ 50 դրամ